
Journal of Child, Literature and Language Education – JCLLE

<http://dergipark.gov.tr/ceded>

Article type: Research

Received date: 13.06.2020

Accept date: 30.06.2020

Doi no: 10.47935/ceded.752306

The Values in Muhammed İkbâl's Children's Poems

Nurullah AYDIN**, Ferhat ÇİFTÇİ***

Abstract. Muhammed İkbâl is one of the figures that left a mark in Islamic thought. İkbâl, who stands out with his poetry mostly, gained appreciation with his philosophical intensity in his works, his knowledge of East-West traditions, his intellectual and actual struggle to raise awareness of the Islamic world. It can be said that in some of his poems, his efforts by addressing the children are based on a basis and are consistent with not forgetting the real interlocutors of generation building. In this context, his poems for children contain many values. It is possible to say that these values correspond mostly to a religious, custom and cultural response. As it is known, children's books written in accordance with the concept of value should help children internalize the good, the beautiful and the truth; it makes it easier for them to avoid the bad, the ugly and the wrong. Thus, children will have a better perspective by displaying behaviors that match their own values. In this study, it is aimed to determine the values in İkbâl's poems for children in this axis. Thus, document analysis was used, which is one of the qualitative research methods. This analysis was made in the form of reading the related work and analyzing it in chapters. At the end of the study, it was seen that İkbâl handled many different values in his poems about children in the scope of being conscious, love, belief, positive behaviors, etc.

Keywords: Muhammed İkbâl, child poems, value.

** Atatürk University, Faculty of Education, Turkish Education, Erzurum, Turkey; naydin.255@hotmail.com

*** Muş Alparslan University, Faculty of Education, Turkish Education, Muş, Turkey; ferhatciftci1@gmail.com

Muhammed İktbal'in Çocuk Şiirlerinde Yer Alan Değerler

Nurullah AYDIN**, Ferhat ÇİFTÇİ***

Öz. Muhammed İktbal, İslam düşüncesinde iz bırakan şahsiyetlerden biridir. Daha çok şairliğiyle ön plana çıkan İktbal; eserlerindeki felsefi yoğunluk, Doğu-Batı geleneklerine dair bilgisi, İslam dünyasının bilinçlenmesi için verdiği düşünsel ve aktüel mücadele ile takdir kazanmıştır. Şiirlerinin kiminde çocuklara seslenerek söz konusu çabalarının bir temel üzere olduğu ve nesil inşasının gerçek muhataplarını unutmamakla bir tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Bu çerçevede onun çocuklar için yazdığı şiirler, pek çok değeri ihtiva etmektedir. Bu değerlerin daha çok dinî, örfi ve kültürel bir karşılığa denk geldiğini söylemek mümkündür. Bilindiği üzere değer kavramına uygun nitelikte yazılan çocuk kitapları çocukların iyiyi, güzeli, doğruyu içselleştirmelerini; kötü, çirkin ve yanlış olandan kaçınmalarını kolaylaştırmaktadır. Böylece çocuklar, kendi değerlerine uygun davranışlar sergileyerek daha iyi bir perspektif yakalayacaklardır. Bu çalışmada söz konusu eksende İktbal'in çocuklara yönelik şiirlerinde yer alan değerler tespit edilmek istenmiştir. Bunun için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine başvurulmuştur. Bu analiz, ilgili eserin okunması ve bölümler hâlinde incelenmesi şeklinde yapılmıştır. Çalışmanın sonunda İktbal'in çocuklara dair şiirlerinde bilinçli olma, sevgi, inanç, olumlu davranışlar vb. kapsamlarda farklı birçok değeri işlediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Muhammed İktbal, çocuk şiirleri, değer.

**^{ID} Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Erzurum, Türkiye; naydin.255@hotmail.com

***^{ID} Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Muş, Türkiye; ferhatciftci1@gmail.com

1. Giriş

Değer, farklı yaklaşımların sergilenebileceği bir kavram olmakla birlikte bireyler ve toplumlar tarafından genellikle olumlu karşılanmakta ve yüceltilmektedir. İnsanlar dinî, kültürel, ahlaki vb. gayeler çerçevesinde pek çok şeye kıymet vermekte ve bu unsurlara yaşamsal bir rol biçmektedir. Değerlerin karşısında yer alan olumsuz tutum ve gelişmeler ise toplumlar tarafından çoğunlukla reddedilmektedir. Şüphesiz bireylere ve toplumlara göre değerlere kıymet verme durumu veya bunların önem dereceleri değişkenlik göstermektedir. Başka bir deyişle insan ve toplumların farklılıklarından kaynaklanan bir görecelik söz konusudur. Daha çok dinî ve kültürel değerler ekseninde görülebilecek bu değişkenliğin yine de insani ve evrensel değerler çatısı altında ortak bir noktada buluşması mümkündür. Adalet, merhamet, iyilik gibi pek çok değer, bu şekilde bir karşılığa sahipken Batı ve Doğu toplumlarının kendi kültürel farklılıklarına, renklerine ait bir değerler manzumesinin olduğu da aşikârdır.

Zamanın değişimi kavramlara yönelik algı ve anlayışlar üzerinde oldukça etkilidir. Nice kavramlar, tarih boyunca önem kazanmış ve sonradan yerini daha çok önemsenen diğer kavramlara terk etmiştir. Bazen de anlam genişlemesine uğrayarak kendi sınırlarını aşan veya bundan uzaklaşan bir değişime uğramıştır. Günümüzde sevap ve günah kavramları, dinlerin üzerinde uzlaşılan doğru ya da yanlış hükümler dizisi olma işlevini kaybetmiş; bu dönemde yerini değer kelimesine bırakmıştır. Değer nedir, ne değildir sorularından hareketle sınırları belli, herkes tarafından kabul edilebilir bir değer tanımına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun için farklı tanımlar yapılmış, genel bir çerçeveye ulaşmak için kavram farklı yönleriyle ön plana çıkarılmıştır. Bu doğrultuda değer kavramı belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi (Erdem, 2003, s. 56); bireysel anlamda kişinin hayatını üzerine oturttuğu temeller, yaşamını şekillendiren ilkeler ve önem attığı unsurlar (Düzgüner, 2015, s. 106); toplumsal anlamda bir gruba ya da topluma üye olan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan genelleşmiş ahlaki inançlar (Yazıcı, 2014, s. 211) şeklinde tanımlanmıştır. Şüphesiz, değerlerin yaşatılması ve ileriye taşınması önemlidir. Bunun daha çok genç nesillere değerlerin öğretilmesi ve benimsetilmesiyle ilgili olduğu söylenebilir. Eğitim, bu anlamda değerlerin sürdürülebilmesini sağlayan ve yeni değerleri yaratan aktarım aracı olarak görülmektedir (Çetin ve Balanuye, 2015, s. 193).

Toplumların kendi değerleri ekseninde bireyleri yetiştirme arzusu, tarih boyunca karşılaşılan önemli bir eğitsel belirleyendir. İslam toplumlarında farklı dönemler ve siyasal temayüller çerçevesinde dinî değerlerin aktarımında kimi tartışmalar söz konusu olsa da genel anlamda klasik eserlerin çoğunda dinî ve ahlaki bir içeriğin olduğu malumdur. Bugün de çocukların İslami değerleri edinmesi için çeşitli yayınların varlığından bahsedilebilir. Yurt içinde ve diğer İslam ülkelerinde İslami değerleri ön planda tutmaya çalışan telif eserlere ve farklı faaliyetlere rastlanmaktadır (Çalışkan, 2001, s. 424). Bu yönde bir kaygı hisseden ve çocuklar için eser vermiş olan kimi yazarların ve şairlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Muhammed İkbâl, söz konusu çerçeve içinde çocuklar için şiirler kaleme alan önemli bir şahsiyettir.

1873 yılında Pakistan'da dünyaya gelen İkbâl; İslâm dünyasında felsefi, siyasi ve edebî yönüyle dikkat çeken bir öncü olarak görülmektedir. O, eserlerinde Doğu ve Batı dünyasına dair bilgisi, klasik İslâm düşüncesi ile modern Batı düşüncesi hakkındaki tespitleri, İslamcılık cereyanı içerisinde değerlendirilebilecek mücadelecî ruhuyla kitleler üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Özellikle *Cavidaname* adlı şiir kitabı ile *İslâm'da Dinî Düşüncenin Yeniden Teşekkülü* adlı eseri, onun edebî ve fikri temayülünü anlamak bakımından oldukça önemli bulunmaktadır. İkbâl, hem yaşadığı hem de kendinden sonraki döneme ışık tutmuş, gençlerin ve ahlâk dizgesinin nasıl olması gerektiğini benlik felsefesi vasıtasıyla ortaya koymuştur (Gündoğan, 2016, s. 984). Bütün bu özelliklerinin yanında kimi şiirlerinde çocuklara seslenerek İslami neslin inşası için gösterdiği çaba da takdire şayandır. İkbâl'in bu şiirleriyle Mehmed Âkif'in bazı şiirlerinde amaçlamış olduğu ahlaki öğretî ve İslâm ideali arasında bir benzerlik ilişkisi kurmak mümkündür. Bundandır ki İkbâl'i Türkiye'de ilk olarak zikreden kişi Mehmed Âkif'tir ve eserlerinin Türkçe olarak yayınlanması için bir çaba sarf etmiştir (Albayrak, 2003, s. 235-236). Öte yandan her iki şair birçok defa ortaya koydukları şiir ve ideal çerçevesinde karşılaştırılmaktadır. İki İslâm şairi, şiirlerinde ele aldıkları ana tema ve motifler açısından; Kur'an'a ve İslâm'a bakış açısından birbirlerine paralellik arz etmektedir (Çelik, 2004, s. 188; Şahin, 2017, s. 2490). Âkif'in *Safahat* adlı eseri üzerine değerler eğitimi bağlamında farklı çalışmalar yapılmış (Moğul, 2012; Biçer, 2013; Küçükkkaya, 2014) ve bu çerçevede dinî ve ahlaki pek çok değer tespit edilmiştir. İkbâl ve eserleri üzerine de çeşitli düzeylerde birçok çalışma yapılmıştır.

Bir Annenin Rüyası (2013), İkbâl'in çocuklar için yazdığı şiirlerin Türkçeye çevrildiği derleme bir eserdir. Bu şiirlerde şairin İslâm düşüncesi ekseninde çocuklara benimsetmek istediği pek çok değeri işlediği görülmektedir. İkili dize yapısıyla kaleme alınan şiirlerde, genellikle fabl türü bir anlatımla karşılaşılır. Kuyumcu (2011, s. 72), İkbâl'in çocuklar için yazdığı şiirlerde bir veya iki hayvan motifi seçerek bunların başlarından geçen olayları konu aldığı ve böylece çocuklara iyilik, adalet, sadakat, dürüstlük ve özgürlük bilinci kazandırmak istediğini belirtir. Bu anlamda hem şiirin hem de masalın anlatım özelliklerinin çocuklara aktarılacak iletiler açısından önemli olduğu bir gerçektir. Çocuk edebiyatında şiir, bir sanat eseri ve eğitim aracı olarak önemli bir işleve sahip olup şiirlerle çocuğa değerler kazandırılmaktadır (Arıcı, Ungan ve Şimşek, 2016, s. 263). Çocukların dil becerilerini geliştirmelerinde, sözcüklerin büyüsunü ve dilin matematiğini kavramalarında önemli bir araçtır (Açık Önkâş, 2009, s. 2). Çocuğun, içinde yaşadığı toplumun ahlaki ve insani değerlerini eğlenerek, hoşça vakit geçirerek öğrenmesinde ise özellikle masalların önemli bir işlev gördüğü söylenebilir (Karatay, 2007, s. 470-471). İkbâl'in bu kurgularla çocukların yaratıcıya karşı sorumluluk duyma konusunda bilinçlenmelerini amaçladığından bahsetmek mümkündür. Cahit Zarifoğlu da çocuklar için kaleme aldığı eserlerinde sosyal değerleri masalsı anlatımla işlemiş, dinî değer ve argümanlar üzerinden bunları sanatkârane bir şekilde ele almıştır (Kaya, 2007, s. 100). İkbâl, birçok değeri bu çerçevede temellendirerek ideal bir nesil yetiştirme konusunda bir çaba ortaya koymuştur. Nitekim o, şiire ilahi gaye ve insani fayda cihetiyle yanaşmaktadır. Hz. Peygamber'in şiir ve şairlere dair yaklaşımını ele aldığı bir

yazısında Arap şairlerden İmru'l Kays ve Antara'yı karşılaştırdığını ve yanıltıcı olan şiiri verdiğini, hayata tabi olan şiiri ise övdüğünü belirtmektedir (2008a, s. 193-194). Yine onun "Kur'an fikirden ziyade fiili vurgulayan bir kitaptır." (2014, s. 27) şeklindeki sözü ile "Gençler için sözümü kolay anlaşılır kıl/Derinliğini kavramayı onlar için mümkün kıl" (2008b, s. 26) dizeleri hayata ve şiire yüklediği anlamı, kendini adadığı gayeyi gözler önüne sermektedir.

2. Yöntem

Çalışmanın amacı, İkbâl'in çocuk şiirlerinin derlendiği *Bir Annenin Rüyası* adlı eserdeki değerleri tespit etmek, bunların dinî ve kültürel çerçevedeki karşılıklarını belirlemektir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 191). Çalışmada kullanılan eser araştırmanın ana verisini oluşturduğu için bu çalışmada doküman incelemesi tercih edilmiştir.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Çalışmanın kapsamını, "Muhammed İkbâl'den Çocuklara Şiirler" şeklinde derlenen *Bir Annenin Rüyası* (2013) adlı eserdeki *Çocuğun Duası*, *Bir Annenin Rüyası*, *Çocukluk Günleri*, *Örümcek ile Sinek*, *Dağ il Sincap*, *İnek ile Keçi*, *Dert Ortağı*, *Kuşun Feryadı*, *Ey Ufak Bebek!*, *Hintlinin Marşı*, *Kuş ile Ateşböceği*, *Çocuk ile Mum*, *Ay ve Yıldızlar*, *Yalnızlık*, *İki Yıldız*, *Abdullah'ın Kızı Fatma*, *Çiçeklerin Prensesi*, *Miraç Gecesi*, *Namaz* adlı şiirler oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri iki aşamada toplanmıştır. İlk olarak çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak için ilgili alanyazın taranmış, değer ve değerler eğitimiyle ilgili çalışmalar incelenmiştir. İkinci aşamada ise araştırmaya konu olan eser, içerdiği değerler ekseninde ele alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışma için toplanan veriler çözümlenirken öncelikle "yaratıcıya karşı sorumluluk" değeri analiz birimi olarak belirlenmiştir. Ardından incelenen eserdeki veriler betimsel analiz yoluyla tespit edilip içerik analizine tabi tutulmuş, yaratıcıya karşı sorumluluk duyma değerinin eserde ele alınış şekli incelenmiştir. Kodlama sırasında çalışmanın güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin problemleri ortadan kaldırmak için veri setinin bir bölümü üzerinde farklı zaman dilimlerinde kodlayıcılar tarafından kodlamalar yapılmış, bunlar arasındaki tutarlılığın .95 olduğu görülmüştür. Yine kodlama güvenilirliğini sağlamak amacıyla bir nitel araştırma uzmanına da veri setinin bir bölümü üzerinde kodlamalar yaptırılmış,

araştırmanın kodlayıcısı ile nitel araştırma uzmanının yaptığı kodlamalar arasında .80'in üzerinde bir tutarlılık olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın verilerinin toplanması ve analizi sırasında güvenilirlik ve geçerliğe ilişkin bir kısım önlemler alınmış, üzerinde araştırma yapılan eser birkaç kez okunmuş, verilerin inandırıcı olduğunu ispatlamak için sürekli olarak incelenen esere ve eserdeki şiirlere doğrudan ya da dolaylı olarak göndermeler yapılmıştır.

3. Bulgular

Muhammed İkbâl'in *Bir Annenin Rüyası* adlı eserinde yer alan şiirlerde "yaratıcıya karşı sorumluluk" değeri pek çok şekilde karşımıza çıkar. Bireysel ve toplumsal sorumluluklar, akıllı ve bilinçli olma, sevgi gibi birçok değerın şair tarafından inanç temelli bir anlayışla şiirlerde kurgulandığı söylenebilir. Eserin Türkçe çevirisinde de şiirlerin ardından bu yönde bazı açıklamalar yapılmıştır. Bu çerçevede "yaratıcıya karşı sorumluluk" değerini üst bir değer olarak ele almak ve şiirlerde işlenenleri ayrı başlıklar altında tasnif etmek mümkündür:

3.1. Allah Bilinci

Yalnızlık şiirinde Allah'ın kulunu yalnız bırakmadığı düşüncesi işlenerek hüznünlü bir ruh hâlinin tatmin edilmeye çalışıldığı görülür:

"Sen neye özlem duyuyorsun ey gönül/Yaratan seni yalnız bırakmaz ey gönül" (İkbâl, 2013, s. 59).

Yeryüzü Allah'ındır adlı şiirde İkbâl, doğaya bakarak birtakım sorular sorma gereği duyar. Doğadaki oluşum, devinim ve sürekli yenilenmenin sebebini ve arkasındaki gücü arar. Bu arayış insana sorgulayıcı ve araştırmacı bir kimlik kazandırır. Sorgulayan ve araştıran bir kişi çevresine odaklanır. Bu da insanı bencillikten uzaklaştırır ve Allah'a yaklaştırır:

"Toprağın karanlığında tohumu besleyen kim?/Denizin dalgalarından bulutu yükselten kim?//Ey köy ağası! Bu yeryüzü senin değil, senin değil!/Senin babanın değil, senin değil, benim değil" (İkbâl, 2013, s. 80).

3.2. Ahiret Bilinci

İkbâl, *İki Yıldız* şiirinde kozmik âlemde buluşan iki yıldızın konuşmasını şiirleştirir. Uzayda birlikte olmaktan ve sürekli parlama arzusundan bahseden yıldızlara dünyanın geçici olduğu gerçeği hatırlatılır. Bu sayede çocuklara ahiret bilinci verilmek istenir:

"Ebedi dostluk sadece bir rüya/Ayrılık kayıtlıdır dünyanın kitabında!" (2013, s. 60).

3.3. Dua Bilinci

Çocuğun Duası adlı şiirde İkbâl, taleplerinin karşılanacağı yegâne adresin Allah olduğu bilinciyle dua eder, Fatıha suresine göndermede bulunur:

"Kötülüklerden kurtar beni sen/Beni yürüt doğru yolda ey Rabbim!" (2013, s. 11).

Namaz adlı şiirde yaratıcının insandan talep ettiği bazı görevleri yapma ve bunun insana kazandırdıklarından bahsedilmiştir. Yaratıcının insandan istediği vazifeler İkbâl'e göre insanı binlerce putun önünde yere kapanmaktan kurtarır. Bu vazifeler aslında insanın korkudan emin olmasını, her an kendini bir şey yapmaya mecbur hissetmesini sağlar:

"Sana ağır gelen şu bir anlık secde var ya/Kurtarır insanı binlerce putun önünde yere kapanmaktan" (2013, s. 88).

3.4. Adanmışlık

Çocuğun Duası adlı şiirde adanmış bir ruhun duasıyla karşılaşılır. Şiirde yer alan çocuk öznenin yaşamının bir mum olması konusunda yakarıшта bulunduğu görölmektedir. Mumun kendini tüketerek etrafı var etme özelliği üzerinden şiirde bir adanmışlık hâli ön plana çıkar:

"Dua olup dökölür gönlümdeki şu arzu dudaklarımdan/Bir mum gibi olsun hayatım ey Rabbim!//Uzaklaşsın sayemde karanlıklar dünyadan/Aydınlansın her taraf parıltıyla ey Rabbim!" (İkbâl, 2013, s. 11).

3.5. Yardımseverlik

Çocuğun Duası adlı şiirde toplumsal anlamda düşkün olanların gözetilme isteği belirir:

"Fakirleri gözetmek benim vazifem olsun/Dertli ve zayıfları sevmek de gayem ey Rabbim" (İkbâl, 2013, s. 11).

Dert Ortağı şiirinde ise yardımseverliğin her koşulda yapılabileceği ve aslında bunun istenilmesi gerektiğine işaret edilir:

"Her ne kadar ufacık bir böceksem de/Can u gönülden hazırım yardım etmeye//Karanlık gece olmasının ne önemi var/Sana yol gösterecek benim bir ışığım var" (İkbâl, 2013, s. 34).

3.6. Tevekkül Gösterme

Bir Annenin Rüyası adlı şiirde ölüm hadisesi kurgusal bir formda okuyucuyu karşılar. Annenin görmüş olduğu rüyada ölen oğlunun kendisine artık gözyaş dökmemesi telkininde bulunduğu görölmektedir. Rüyada diğer çocukların kandili yanarken kendi oğlunun kandilinin sönmesi ile annenin gözyaşları arasında bir ilgi kurulmuştur. Bu nedenle anneden artık ağlamaması istenmiştir. Anne-oğul rollerinde bir yer değişimin olduğu şiirde, anneyi teskin etme ve yaşanan ölüm hadisesine karşı sabırlı olma ve güçlülere katlanma, en nihayetinde tevekkül düşüncesi işlenmiştir. Çocuk eserlerinde bu tür hassas konuların işlenmesi normaldir fakat bu konuda çocuk gerçekliğinin sınırlarına riayet etmek şarttır. Şairin bu çerçevede dinî düşünce ekseninde ölüme rıza gösterme bilincini çocuklara kazandırmaya çalıştığından bahsedilebilir:

"Kandilime ne olduğunu sanıyorsun ki?/Senin gözünden akan yaşlar söndürdü kandilimi!" (İkbâl, 2013, s. 15).

3.7. Anne Sevgisi/Anneye Sadakat

Çocukluk Günleri şiirinde yetişkin bir sesin çocukluk yıllarına olan dönüşü ve annesi ile geçirdiği tatlı anılar işlenmiştir. Bu anılar etrafında anneye olan sevgi, bağlılık ve sadakatin ön plana çıktığını söylemek mümkündür:

“Yer ve gök yeni bir dünyaydı benim için/Annemin kucağı kocaman bir cihandı benim için/.../Eğer bir sıkıntı ya da ağrı beni ağlatsa küçükken/huzur bulurdum kapıda asılı, sallanan zincir sesinden” (İkbal, 2013, s. 17).

3.8. İyiliği Takdir Etmek

İnek ile Keçi şiirinde, benzer şiirlerde olduğu gibi bir karşılaşma vardır. İnek, insanoğlunun kötülüklerden şikâyetçi bir tutum sergilerken Keçi ona göre daha bilge bir şekilde insanın iyiliklerini ön plana çıkarmaya çalışır ve böylece iyiliği takdir etmeye dönük bir telkinde bulunur. Bu kurguda ineğin de haklı bir pozisyon bulması muhtemeldir çünkü insanoğlunun yapıp ettiklerine karşın ineğin pek de haksız olmadığı izlenimini edinmek mümkündür. Kaldı ki Kur’an’da insanın hem iyi hem de kötü özellikleriyle tanıtıldığı bilinmektedir. Fakat şiirde insani bir perspektifle iyimserliğe ışık tutulmuş ve bardağın dolu tarafını görmekten yana bir tavır alınmıştır. Dolayısıyla bu şiirdeki bakış açısının söz konusu bağlam içerisinde değerlendirilmesi gerekir:

“Hiç iyilik yapmamak gerekir insana/Onunla karşılaştırmasın Allah bizi asla//Büyük ihlanda, iyilikte bulunuyor insan bize/Onu şikâyet etmek hiç yakışır mı bize!” (İkbal, 2013, s. 30).

3.9. Doğru Sözlü Olma

İnek ile Keçi şiirinde, doğru sözün yüceltiği görülür. Bu çerçevede çocuklara her konuda doğrudan yana bir tavır almak gerektiği “Dost acı söyler” atasözünü andırırçasına kazandırılmaya çalışılır:

“Doğru söz çok acı gelir dinleyene/Ben dürüst olup söylerim doğruları yine de” (İkbal, 2013, s. 31).

3.10. Özgürlük İsteği/Yurt Sevgisi

Kuşun Feryadı şiirinde özgürlük teması işlenir. Kendisini kafeste bir kuşa benzeten şair, yurt sevgisi ve özgürlük aşkını okuyucuya anlatmak ister. Özlem duyulan eski günler ile tutsaklığın zorlukları şiirde oldukça belirgindir:

“Artık kendi yuvamdaki özgürlüğüm nerede?/O zaman isteyince gelirdim, giderdim isteyince” (İkbal, 2013, s. 36).

Hintlinin Marşı şiirinde de yurt sevgisi işlenir:

“Gurbette de olsak vatanımızda atar kalbimiz/Gönlümüz neredeyse, bil ki biz de oradayız” (İkbal, 2013, s. 43).

3.11. Özüne Bağlılık

İkbâl'in düşünsel mücadelesi kendi olmak ve bu uğurda baş gösteren tehlikelere karşı koymak şeklindedir. Bu çerçevede varlık göstermenin yegâne gereğinin kendi kalabilmek olduğu düşüncesini taşır. Eserlerine yön veren bu düşüncesini *Pervane ve Ateşböceği* şiirinde de görmek mümkündür:

"Allah'a bin şükür pervane değilim ben/Yabancı'nın ateşine muhtaç değilim ben!" (2013, s. 78).

3.12. Umutlu Olma/İslam İdealini Yaşatma

İkbâl, İslami değerlerin yeniden yaşatılması ve Müslümanların esaretten kurtulmalarını çocuklara Fatma adlı Trablusgarp Harbi'nde gazilere su dağıtırken şehit düşen on bir yaşındaki Arap kızıyla anlatmaya çalışır. Cesaret ve fedakârlık örneğinin anlatıldığı dizelerde idealleştirdiği İslam düşüncesinin çocuklar nezdinde yeniden yeşermesi gayretinde olmak ister:

"Ey Fatma! Sen yüz akısın bu merhum ümmetin/Vücudun her bir zerresi masum ve pak//Senin suskun türbende bir hareketlilik yaşanıyor/Senin kucağında yeni bir millet şahlanıyor" (2013, s. 62-63).

3.13. Cesur Olma

İkbâl, *Miraç Gecesi* şiirinde çocuklara hem bilgi hem de cesaret vermeye çalışır:

"Cesaretli insan Hakk'ın katına bir adımda varır/Bu dersi veriyor Müslüman'a işte Miraç gecesi" (2013, s. 71).

3.14. Yaşamın Anlamı ve Güzelliğinin Farkında Olma

Kuş ile Ateşböceği adlı şiirde yaratıcıya karşı sorumluluk değeri, kendisinden yola çıkan insanın güzellikleri idrak etmesi olarak karşımıza çıkar. İnsanı umutsuzluğa düşüren temel husus, kendisindeki ve çevresindeki güzelliklerin idrakinde olmamasıdır. Şiire bu anlamda bir memnuniyet hâli yansır. Yaratıcıya karşı sorumluluk duyma değeri çerçevesinde değerlendirilebilecek bu duyuş, aynı zamanda bir perspektif kazanma hadisesidir. Böyle bir perspektiften hayata bakan insan, her şeyden önce mutlu olur ve dinî düşünce ekseninde çatışmacı bir ruh hâline kapılmaz:

"Sana güzel ses, çiçeğe güzel koku veren Rabbim/Bana da bu parıltıyı vermiştir, bilirsin, eminim//Kanatlarıma yaratan, parlaklık bahşetti/Sana da gönül çekici bir ses verdi" (İkbâl, 2013, s. 46).

Çocuk ile Mum şiirinde tasavvufi bir duyuş tarzı kendini kolayca ele verir. Yaşamın ve tabiatın ardında yatan güzellikler, sırlar çocuğa benimsetilmeye çalışılır. Diğer şiirlere nazaran daha kapalı bir anlama sahip olan bu şiirin çocuklar tarafından anlaşılması çok da kolay değildir. Bu nedenle ilgili şiiri, çocuğa görelilik ilkesi ekseninde tartışmak ve çocuk şiiri ile yetişkinlere seslenen şiir ayrımını yapmak gerekir. Aslında şiirde İkbâl'in mum karşısında

biraz da kendini çocukça hayale dalmak ve yaratılışın gizlerini düşünmekle resmetmeye çalıştığından bahsedilebilir. Bu çerçevede çocuklar için yazılmış metinlerin doğru bir şeyi amaçlaması veya aktarması yanında önem kazanan tamamlayıcı bir diğer unsurun anlatıma bağlı hususlar olduğunun bilinmesinde yarar vardır.

3.15. Çaba Gösterme ve Gelişme Durumu

İkbal, insan için son derece önemli olan yaşamsal düsturları çocuk bilincine yerleştirmek için bir gayret içerisinde. Söz konusu şiirlerinde bunun zaman zaman ağır felsefi konuların didaktik bir şekilde belirttiğinden bahsedilebilir. Nitekim *Ay ve Yıldızlar* şiirinde “hareket” unsurunun yaşamın bir gereği olduğu ve durmanın çürütücü etkisinden bahseden bir kurguya gidilmiştir. Bu sayede çocukların mücadeleci bir ruh edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır:

“Yürüyenler ilerledi gitti buradan/Duranlar ise kurtulamadı ezilip yok olmaktan” (İkbal, 2013, s. 56).

3.16. Aldanmama/Kanmama

İnsanın aldanması ve kanması zayıflık olarak değerlendirilir. Bu nedenle akıllı olmak ve yapılacak kötülüklerden sakınmak için bilinçle hareket etmek gerekir. İkbal, *Örümcek ile Sinek* adlı şiirinde birçok fablada görüldüğü üzere bir aldanma kurgusu ortaya koyar. Örümceğin aldatıcı ifadeleri karşısında sineğin kandığı ve tuzağa düştüğü işlenmektedir:

“Bu kandırıcı sözleri duyunca sinek, yumuşadı, eridi/Sizden yana hiçbir endişem yok benim, dedi” (İkbal, 2013, s. 24).

Aslan ve Katır şiiri de benzer şekilde bunu işlemektedir. Yalnız bu şiirde katır kolayca aslanın tuzağına düşmemekte ve akıllılık göstererek kolay bir av olmadığını aslana hissettirir:

“Aslan: Sahra ve çölde yaşayanlardan çok farklısın sen/Atan baban kim? Hangi kabiledensin sen?/Katır: Benim dayımı tanıyıyorsunuz siz sanırım/Rüzgâr gibi hızlı, şahın ahırının onuru benim dayı!” (İkbal, 2013, s. 84).

3.17. Böbürlenmeme/Hikmetsiz Davranmama

Dağ ile Sincap şiirinde böbürlenen dağın yaratıcının hikmetine mugayir bir davranış biçimi sergilediği görülür. Sincabı aşağılayan dağın büyüklük ve küçüklük şeklindeki çikarsamalarının hiçbir öneminin olmadığı sincabın savunusuyla ortaya konur:

“Senin ne değer var ki benim şanım şöhretim karşısında/Yeryüzü bile değersiz kalır, benim görkemime bakınca//Allah kudretiyle yaratmıştır her şeyi/Biri küçük, biri büyük, bu O'nun hikmeti” (İkbal, 2013, s. 26-27).

3.18. Bir Şeyin Özünü Kavrama/Yüzeysel Kalmama

İkbal, *Ey Öğrenci* şiirinde bir şeyin özünü ortaya koymak için bir farkındalık durumu oluşturmak ister. Bu çerçevede biraz eleştirel bir tutum sergileyerek okumanın gerçek anlamının farkına varılıp varılmadığını yoklar:

“Kitap ile senin bir şey elde etmen mümkün değil/Kitabı okuyorsun da anlamıyorsun aslında” (2013, s. 90).

Öğretmenlere şiirinde ise aynı eleştirel tutumunu öğretmenler için seslendirir:

“Dönemlerinin önderliğini yapabilecek olanlar/Takılmışlar köhne fikirlerin peşine” (2013, s. 92).

4. Tartışma ve Sonuç

Çocuk kitaplarının çocuklara dolaylı yaşantı kazandırmada, onların olaylara ve durumlara çok yönlü bakmalarını sağlamada, sağlıklı bireyler olarak hayatlarını idame ettirmelerinde, edebî bir zevk kazanmalarında, insani değerlerle yoğrulmalarında katkısı inkâr edilemez. Muhammed İkbâl, 20. yüzyılın iz bırakan İslam düşünürlerinden biri olarak tanınmakta olup daha çok şairlik vasfı ile anılmaktadır. Eserlerinde yoğun düşünsel boyut genel olarak İslam ideallerini yaşatma gayreti olarak karşılık bulmaktadır. Bu çerçevede çocukların da bir farkındalık edinmeleri için çeşitli şiirler kaleme almıştır. İkbâl'in çocuklar için kaleme aldığı şiirlerin derlendiği *Bir Annenin Rüyası* adlı eser, çocuklara söz konusu faydaları sağlamada önemli değerler içermektedir. Eserde değerlerin genellikle şiirsel formda çeşitli hayvan masalları şeklinde kurgulandığı, çocuklara bazı değerler ve durumlar hakkında aktarımlarda bulunduğu görülmektedir: Allah bilinci, ahiret bilinci, dua bilinci, adanmışlık, yardımseverlik, tevekkül gösterme, anne sevgisi/anneye sadakat, iyiliği takdir etmek, doğru sözlü olma, özgürlük isteği/yurt sevgisi, özüne bağlılık, umutlu olma/İslam idealini yaşatma, cesur olma, yaşamın anlamı ve güzelliğinin farkında olma, çaba gösterme ve gelişme durumu, aldanmama/kanmama, böbürlenmeme/hikmetsiz davranmama, bir şeyin özünü kavrama/yüzeysel kalmama. Bu değerlerin daha çok bilişsel, ahlaki ve dinî değerler kapsamında değerlendirilebileceği görülmektedir. Bilişsel değerlerde zihinsel melekeler ve bunların kullanımı; ahlaki değerlerde olumlu davranışlar; dinî değerlerde ise inanç sistemi söz konusudur (Yılmaz, 2016, s. 334-338).

İkbâl'in çocuk şiirlerinde yer alan değerleri, ilgili araştırmalar çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Öztürk (2013, s. 193), araştırmanın yapıldığı dönemde yürürlükte olan İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan manzum metin niteliğindeki eserleri sahip oldukları eğitim değerleri açısından incelemiştir. Araştırmasında tespit ettiği değerler arasında “bağımsızlık, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, özgürlük, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” yer almaktadır. Eryeşil (2015, s. 205), Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde evrensel değerlere odaklanmış ve bu çerçevede birçok değer tespit etmiştir. Bunlar arasında sevgi, çalışkanlık, yardımseverlik, sorumluluk, özgürlük bulunmaktadır. Kurtoğlu (2017, s. 119), Âşık Veysel'in şiirlerinde değerler eğitime odaklanmış şairin işlediği değerleri sıralamıştır. Bunlar arasında “sevgi, çalışkanlık, millî bilinç, mücadelecilik, doğruluk, dürüstlük, cesaret, ümitli olma” yer almaktadır. Demirci (2018, s. 28), Bestami Yazgan'ın *Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler* adlı eserini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Eserde “dürüstlük, çalışkanlık, millî değerlerin bilincinde olma ve

Allah inancı" gibi değerleri tespit etmiştir. İkbâl'in incelenen eserinde de benzer değerlerin şairin fikirleri, şiir anlayışı ve çocuklara kazandırmaya çalıştığı İslam ideali kapsamında işlendiği bulgulanmıştır. Kaya ve Özdemir de (2019), çocuklar için yazılmış ilk şiir kitaplarından olan İbrahim Alâettin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri*, Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* ve İbrahim Aşkî Tanık'ın *Çocukların Şiir Defteri* kitaplarını vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri bakımından incelemiştir. Yazarlar, hem Türkçe hem de farklı dersler kapsamında değerlerin kazanımına yönelik olarak şiirlerden yararlanılabileceği; ilk dönemlerde yazılan çocuk şiirlerine yönelik güncel çalışmaların yapılması; tematik şiir kitapları yazılması ve öğrencilere değer kazandırma sürecinde bu kitaplardan faydalanılması gerektiği önerilerinde bulunmuştur. Bu araştırmada incelenen İkbâl'in çocuk şiirleri de erken dönemlerde yazılmıştır ve ilgili araştırmada ele alınan değerlerle benzer yönde bir içeriğe sahiptir. Araştırmada İkbâl'in şiirlerinde tespit edilen söz konusu değerler, yalnızca çocuklar için değil, bütün bir toplum için önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu şiirler, bugün için hâlâ değerini korumakta olup bunlardan yararlanmak gerekmektedir.

Kaynakça

- Açık Önkaş, N. (2013). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (23), 1-12.
- Albayrak, A. (2003). Türkçede Muhammed İkbâl. *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, (14), 233-313.
- Arıcı, A. F., Urgan, S., Şimşek, T. (2016). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. T. Şimşek (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (4. baskı) içinde (s. 217-328). Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Bıçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Demirci, E (2019). Değerler eğitimi açısından Bestami Yazgan'a ait "Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler" adlı eserin incelenmesi. B. Yuvalı, T. Eğri (ed.), 7. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-I (Edebiyat - Eğitim - Felsefe - Hukuk)* içinde (s. 11-29). İstanbul.
- Düzgüner, S. (2015). Değişen dünyada gençlik ve değerler. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3, 105-126.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Eryeşil, O. (2015). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çalışkan, A. (2001). İslâmî çocuk edebiyatı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(12-13), 409-436.
- Çelik, İ. (2005). Çağdaş iki İslâm şairi: Muhammed İkbâl ve Mehmed Âkif (Şiirlerindeki ana tema ve motifler açısından müşterek unsurlar üzerine bir inceleme). *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 148-189.
- Çetin, N., Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve eğitim ilişkisi üzerine. *Kayı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (24), 191-203.
- Gündoğan, S. (2016). Muhammed İkbâl'in felsefesi ışığında gençlik ve ahlak. H. Barlak, E. Dindi, T. Kuzucan (ed.), *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler 6-7-8 Ekim 2016 Cilt 2* içinde (s. 966-984). Sinop.
- İkbâl, M. (2008a). *İslam düşüncesi* (Y. Kaplan, Der., Çev.). İstanbul: Külliyyat Yayınları.
- İkbâl, M. (2008b). *Cavidname* (2. Baskı) (H. Toker, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- İkbâl, M. (2013). *Bir annenin rüyası* (H. Toker, Der., Çev.). İstanbul: Demavend Yayınları.
- İkbâl, M. (2014). *İslamda dinî düşüncenin yeniden inşâsı* (3. baskı) (R. Acar, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, R., Özdemir, M. (2019). II. Meşrutiyet sonrası yazılan çocuklara yönelik ilk şiir kitaplarında vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1). 84-100.

- Kaya, V. (2007). *Cahit Zarifoğlu'nun çocuk kitaplarında temel değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel'in şiirlerini değerler eğitimi açısından okumak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (83), 101-123.
- Kuyumcu, H. (2011). Çocuk ve genç İktbal'in şiir dünyasında. *Tarihin Peşinde*, 5, 71-88.
- Küçükaya, C. (2014). *Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Öztürk, H. (2013). *İlköğretim 100 temel eserdeki manzum metinlerde değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Şahin, D. (2017). Muhammed İktbal ve Mehmed Âkif'in Düşüncesinde Kur'an. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (5), 2475-2493.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk edebiyatı ve eğitim. T. Şimşek (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (4. baskı) içinde (s. 329-342). Ankara: Grafiker Yayıncılık.

Extended Summary

1. Introduction

The concept of value is defined as; tendency to prefer a particular situation to another (Erdem, 2003); the foundations upon which a person's life is based on individually, the principles that shape his life and the elements he attributes importance (Düzgüner, 2015, p. 106); generalized moral beliefs reflecting the common feelings and thoughts of individuals who are members of a group or society in the social sense (Yazıcı, 2014, p. 211). Undoubtedly, it is important to keep the values alive and move forward. It can be said that this is mostly about teaching and adopting values to younger generations. Education is seen as a means of transfer that creates sustainability and new values in this sense (Çetin & Balanuye, 2015, p. 193).

The desire of societies to raise individuals on the basis of their own values is an important educational determinant encountered throughout history. Although there are some debates in the transfer of religious values within the framework of different periods and political tendencies in Islamic societies, it is known that in general, most of the classical works have a religious and moral content. Today, it is possible to talk about the existence of many publications for their children to gain Islamic values. There are copyrighted works and various activities that try to keep Islamic values in the foreground in Turkey and other Islamic countries (Çalışkan, 2001, p. 424). It is seen that some writers and poets who felt concern in this direction and produced works for children came to the fore. Muhammed İkbâl is an important person who wrote poems for children within the framework in question. İkbâl, who was born in Pakistan in 1873, is seen as a pioneer in the Islamic world that attracts attention with his philosophical, political and literary aspects. He left deep influence on the masses with his knowledge of the Eastern and Western world in his works, his determinations on classical Islamic thought and modern Western thought, and his combative spirit that can be evaluated within the framework of Islamism. Especially with his poetry book named *Cavidaname* and his work titled as *Re-Establishment of Religious Thought in Islam* are very important in terms of understanding his literary and intellectual tendency.

In İkbâl (2013) 's *A Mother's Dream*, it is seen that many values for children are processed in the axis of Islamic thought. In poems written with a double string structure, a fable-like expression is often encountered. In this sense, it is a fact that the narrative features of both poetry and fairy tales are important in terms of messages to be conveyed to children. In children's literature, poetry is an important tool for children to develop their language skills, to grasp the magic of words and the mathematics of language, and develops creative thinking (Açık Önkaş, 2009, p. 2). It can be said that fairy tales play an important role in the learning of the moral and human values of the society in which the child lives, by having fun and having a good time (Karatay, 2007, p. 470-471). It is possible to mention that İkbâl is aimed to raise awareness of children about their responsibility towards the creator with these

fictions. Cahit Zarifoğlu, in his works he wrote for children, handled social values with a fairy tale narrative and handled them with a unique artist mind based on religious values and arguments (Kaya, 2007, p. 100). İkbal has made an effort to raise an ideal generation by grounding many values in this framework. As a matter of fact, he approaches poetry with divine purpose and humanitarian benefit. In one of his articles, in which he handled the Prophet's approach to poetry and poets, he stated that Prophet compares Arab poets Imru'l Kays and Antara and vilifies the misleading poem, and praises the poem that is subject to life (2008a: 193-194). This example reveals the meaning that İkbal attributes to life and poetry and the purpose he is devoted to.

2. Method

In this study, document review, which is one of the qualitative research methods, was used. Document review involves the analysis of written materials that contain information about the facts and cases intended to be investigated (Yıldırım ve Şimşek, 2011, p. 191). Since the work used in the study constitutes the main data of the research, document analysis was preferred in this study.

3. Findings, Discussion and Results

The contribution of children's books in giving indirect life to children, ensuring that they look at events and situations in many ways, maintaining their lives as healthy individuals, gaining literary pleasure, kneading with human values cannot be denied. Muhammed İkbal is known as one of the 20th century Islamic thinkers, and is often referred to as poet. The intense intellectual dimension in his works finds a general response as an effort to live Islamic ideals. In this context, he wrote various poems for children to gain awareness. The poems in İkbal's Dream of a Mother contain important values in providing these benefits to children. Values in the work are seen to be fictionalized in poetic form in various the forms of animal tales. In the work, the children were conveyed about some values and situations: God consciousness, hereafter consciousness, prayer consciousness, devotion, benevolence, showing trust, love of mother / loyalty to mother, appreciation of goodness, righteousness, desire for freedom / love of homeland, devotion to the essence, hopefulness / living the ideal of Islam, being brave, being aware of life and its meaning and beauty, effort and development, not being deceived / bleeding, not boasting / not wise, grasping the essence of something / not being superficial.

It is possible to consider the values in İkbal's children's poems within the framework of relevant research. Öztürk (2013, p. 193), examined the verse text works in the Primary Education 100 Basic Works list in terms of their educational values. "Independence, hardworking, solidarity, sensitivity, honesty, freedom, love, responsibility, patriotism, benevolence" are among the values, he identified in his research. Demirci (2018, p. 28) has examined Bestami Yazgan's Çıtı Pıtı Kutu Kutu Poems in terms of values education. Elements such as "honesty, diligence, awareness of national values and belief in Allah" are among the determined values in the work. In the studied work of İkbal, it was found that

similar values were processed within the scope of the poet's ideas, understanding of poetry and the Islamic ideal that he tried to bring to children.

Araştırma Makalesi: Aydın, N. ve Çiftçi, F. (2020). Muhammed İkbâl'in çocuk şiirlerinde yer alan değerler. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 105-121.